

Образне слово автора «Образів рідної мови»

Ініціатор і вмілий організатор, подвижник і неодмінний учасник науково-практичної конференції «Образне слово Луганщини», яка вже десятиріччя скликає на довірливу фахову раду дослідників художніх надбань славетного краю сходу України, професор Віктор Ужченко сам був не тільки академічним ученим-мовознавцем, а й людиною тонкого естетичного чуття та неабиякого хисту образотворення. Вивчаючи всебічно словесні скарби рідної мови, передусім фразеологію, він і мову своїх наукових та методичних студій щедро пересипав оцінно-емоційними засобами, які, проте, ніскільки не знижували вагомості висловлених думок і узагальнень, а, навпаки, увиразнювали зміст сказаного й забезпечували глибину сприйняття. Підтвердження правомірності такої характеристики мови лінгвістичних студій Віктора Дмитровича знаходимо в численних працях з улюбленої ним багатой на образність української ідіоматики.

У посібнику для вчителів «Вивчення фразеології в середній школі» (К., 1990; далі в прикладах зазначаємо в дужках сторінки цього видання) автор постійно супроводжує аргументовані методичні поради виявом свого захоплення невичерпними художніми можливостями української мови, що, на його думку, має посилити зацікавленість учнів відповідним мовним матеріалом. Це насамперед авторська образна

характеристика мови та її безмежної і багатобарвної словесної палітри: (фразеологічно багата мова) *відкриває глибини й самої мови-криниці* (3), *іскрометні скарби мовної образності* (3), *з моря фразеологізмів письменники відбирають такі...* (12), *образні перлини* (171) і т. ін. Науковець підкреслює природність творчої роботи учнів у ході вивчення фразеології, адже, як він справедливо вважає, *фразеологізми дитина починає засвоювати «з молоком матері»* (29) і *світ фразеологізмів учні пов'язують зі своїм дитячим світом* (25). У вмілого, небайдужого вчителя заняття з фразеології йдуть *на вищому щаблі зацікавленості* (130), що забезпечують різні форми і методи навчальної роботи: це й інтерв'ю в місцевих письменників на тему «*Чисті джерела*» з наступним виступом перед гуртківцями (39), і передача «*Біля фразеологічної криниці*» (131), і цикл першоквітневих гумористичних обговорень теми «Шпаргалка» з використанням фразеологізмів на зразок *осідавши свого коника, не забувайте про вуздечку* (131). Та особливого, ужченківського звучання слово досвідченого вченого й методиста набуває в описі пропонуваного мовно-літературного вечора «*Бабине літо*»: «...*Прикрашений по-осінньому актовий зал школи, жовтаво-червонясті гірлянди бабинолітнього листу*» (149) — з центральним образним означенням листа пори золотої осені.

Рясно пересипана мальовничими образними засобами мова науково-популярного видання В. Д. Ужченка «*Образи рідної мови*» (Луганськ, 1999; далі так само, як і попереду, посилаємось на сторінки цієї праці). Нагадуючи про різні засоби живописання, якими користуються художники, скульптори, письменники, автор наголошує на тому, що *найбільший живописець — народ-образотворець* (3). Образну основу мають і промовисті назви розділів книжки: «*Животоки рідного слова*» (5), «*Людина у дзеркалі рідного слова*» (29), «*Дивосвіт рідного слова*» (51), «*Дозрілі квітки мислення*» (192). Свою увагу дослідник зосереджує на *повнозерному слові* (5) та згустках народної мудрості — фразеологізмах.

Нікого з читачів не залишать байдужим слова дослідника про фразеологічні образи як сторінки історії рідного краю, оскільки в них *нуртують воля й неволя, дівоча туга й рідкісні в часи ясирних торгів щасливі хвилини* (5). Про фразеологічну палітру «Енеїди» І. Котляревського Віктор Ужченко пише, що вона *буквально сплетена з яскравих ниток фольклору, звичаїв, обрядів...* (4).

Актуалізуючи думку про найважливішу роль мови в єднанні різних поколінь в історичне живе ціле (за К. Ушинським), Віктор Ужченко підкреслює неоціненне значення фразеології як засобу формування великого національного утворення. «*Червоною ниткою в ньому — цьому живому єднанні, — пише він, видатний фразеолог, — проходять фразеологічні образи рідної мови*» (203). Віктор Дмитрович глибоко

ввібрав у себе мудрість і красу сталих народних висловів, створив свій стиль їх наукового опису й виявив неабиякий талант естетично значущого образотворення.

У матеріалах VIII Регіональної науково-практичної конференції «Образне слово Луганщини» (Луганськ, 2009) Віктор Ужченко, мій науковий побратим, опублікував статтю про мої поетичні спроби, про видані на той час три збірки поезій. Перша з них «Осінній дивоцвіт» вийшла в Луганську 2000 року. Це й дало підстави долучити мене, полтавця, до творців образного слова Луганщини. Оказіональний утвір *дивоавтор* і підзаголовок статті *«особисте, дивоцвітне, нерозгаданознайоме»* повністю переадресовую Вікторові Дмитровичу — служителі фразеологічної музи, поетові в житті й науковій творчості.

2011